સુપ્રભાતમ્

સુરેશ પ્રા. ભટ્ટ

ફોન : ૨૩૨૨૬૨૫૧

સલામી સવારની..

ખાયકી ના ખાં સંપત્તિના શહેનશાહ છે પવાર,
દગાખોરી ને ગૂલાંટોના શહેનશાહ છે પવાર,
પાવરની છે દોરડાંખેચ કરે છે મમતાવાળી -
કપટી રાજકારણના, શહેનશાહ છે પવાર..
(પાવર - રમત)

હાઈકુ

રોટલા ખાધા!
ઝૂંપડાં જોઇ લીધાં -
હવે વિદેશોમાં..
(રાહુલ બબૂવા તૈયાર..)

મત દેતાં ય
આવડે નઇં એવા -
નચાવે રાષ્ટ્ર!!
(બાહોશ ખેલાડી મુલાયમ)

ચિંતન

કૃમિકુલચિતં બાલાક્લિન્નં વિગધિ જુગુપ્સિતં નિરૂપમરસં પ્રીત્યા ખાદન્નરા સ્થિ નિરામિષમ્ ।
સુરપતિમપિ શ્વા પાર્શ્વસ્થં વિલોક્ય ન શંકતે નહિ ગણપતિ ક્ષુદ્રોજન્તું પરિગ્રહ ફલ્ગુતામ્ ॥

સુભાષિત રત્ન ભાંડાગારના બીજા પ્રકરણ 'સામાન્યનીતિ' નામના બીજા પ્રકરણનો આ શ્લોક વિષય-લોલુપ વ્યક્તિની બેશરમ અધમતાનું વર્ણન કરે છે :-

અનેક કીડાઓથી ખદબદતા લાળ વડે પલળેલા, દુર્ગંધવાળા અને જોતાં જ ચીંતરી ચડે એવા નિંદ્ય તદ્દન નિરસ અને જેમાં માંસ પણ રહ્યું નથી એવાં હાડપિંજર જેવા માણસના હાડકાંને પ્રીતિપૂર્વક ચાટતો કૂતરો - બાજુમાં ઇન્દ્ર જેવા દેવ ઉભા હોય તો પણ તેમની જરા પણ શરમ લજ્જા રાખ્યા વિના ખરેખર! વિષય રસથી શુદ્ર તૂચ્છ પ્રાણી પોતે ગ્રહણ કરેલી વસ્તુની તૂચ્છતા તરફ પણ ધ્યાન આપ્યા વિના વિષયરસમાં રક્ત-લીન થઇ ગયો છે અર્થાત વિષય-વાસનામાં ડૂબેલો માણસ પોતે જેમાં આસક્ત છે એ પાત્ર વિષયપદાર્થની હીનતા અને એને ભોગવવામાં પોતાની અધમતાને પણ જોઇ-ઓળકી શકતો નથી.

જેસલ-તોરલની સત્ય ઘટનામાં શેઠે તોરલના રૂપ પર મોહિત થઇ દેહની માગણી કરી ત્યારે તોરલે પોતાના દેહનું મૂળ સ્વરૂપ લોહી-માંસ-હાડપિંજર એ શેઠને બતાવી 'શરીર'માત્ર હાડ-માંસનું પૂતળૂં છે એ સમજાવી આંખ ખોલી દીધી. આપણે આસક્તિમાં - વિષયરસમાં માખીની જેમ મિઠાઇમાં પડી મૃત્યુને ભેટે છે તેમ ડૂબી જઇએ.

સુવિચાર

- કલાકાર બનવા માટેની પ્રથમ શરત એ છે કે તમને માનવમાત્ર તરફ પ્રેમ હોય, માત્ર કલા ઉપર જ નહીં - **ટોલ્સટોય**
- પ્રેમ એકમેકને સોનેરી સાંકળથી બાંધે છે - **ગેટે**
- શાંતિ પ્રાપ્ત કરવા તમારે તમારી જાતનો જ ઉપયોગ કરી તમારા અંદરથી જ શોધવી પડશે - **એમર્સન**
- માનવતા માટે મેં આ કર્યું તે કર્યું, એમ કહી સંતોષ પામવામાં નથી પણ માનવી થવામાં છે - **કનૈયાલાલ મુન્શી**
- મહત્ત્વાકાંક્ષા એ એક પ્રકારનું એવું રસપાન છે કોઇકને તારે છે તો કોઇકને ડૂબાડે છે - **ધૂમકેતુ**
- જે માણસ જૂઠ્ઠું બોલતાં ડરે છે તે પછી બીજા કોઇથી ડરતો નથી - **ફ્રોઇડ**
- 'સાવચેતી' એ બુધ્ધિનું સૌથી મોટું સંતાન છે - **વિક્ટર હ્યુગો**

બોધ કથા

કીડીને કણ અને હાથીને મળ મળી જ રહે છે, બે ટંક દાલ-રોટીમાં આપણને સંતોષ નથી. તેથી અસંતોષમાં હાથે કરી ચિંતા-દુઃખ-ટ્રેસ ઊભાં કરીએ છીએ.

એક ઉધોગપતિ મોટા માનસ ચિકિત્સક પાસે ગયા. કહ્યું, હું જીવનથી તંગ આવી ગયો છું. ચિંતા-ઉપાધીથી દુઃખી છું. ધન-દોલત-સાધન-સંપન્ન છું પણ અશાંતિ બહુ રહે છે.

માનસશાસ્ત્રી સ્ત્રી કહે, ચોવીસ કલાક હું કહુ એમ રહેશો? ઉધોગપતિ સંમત થયો.

ડોક્ટર કહે, વહેલી સવારે ટિફીન, લંચ માટે અને સાંજે હળવો નાસ્તો લઇ દરિયાકાંઠે ઉપરી જજો સાથે આ ચાર પડીકી આપું છું. દર ત્રણ કલાકે આ ખોલજો.. અને તેનો અમલ કરજો. સાથે રેડિયો-ફોન-મિત્ર કંઇ જ ન લેશો.

શેઠ દરિયાકાંઠે વૃક્ષોની વનરાજીમાં પહોંચ્યા. પહેલી ચીઠ્ઠી ખોલી. લખ્યું હતું, સમુદ્રના મોજાં અને પંખીઓનો અવાજ શાંત ચિત્તે સાંભળો.

બીજી ચીઠ્ઠી હતી. જમ્યા પછી આડે પડખે થાવ, કોઇ સંબંધ-વેપાર-મિત્રોને યાદ ન કરશો.

આરામથી ઉંઘ કરી શેઠ ચાર વાગ્યે જાગ્યા, હળવા ફૂલ-પ્રફુલ્લિત મન સાથે આનંદમાં હતા. ત્રીજી ચીઠ્ઠી ખોલી લખ્યું હતું. તમારા જીવનનો હેતું, મકસદ શું છે તેનું ત્રણ કલાક ચિંતન કરો!

ચોથી ચીઠ્ઠીમાં લખ્યું હતું. હજુ પણ તમને ચિંતા, દુઃખ હોય તો મારી પાસે આવી જાવ!

ઉધોગપતિ સમજુ હતા, પછી કદી પણ માનસ ચિકિત્સકનો આભાર માનવા પણ ન ગયા.

તમારી દિનચર્યા એવી બનાવો કે જેમાં તમે તમારું અને તમારા પરિવારનું પાલનપોષણ કરી શકો સાથેસાથે તમને પોતાને આત્મસંતોષ થાય અને તમારા ભગવાન પ્રશન્ન થાય એવાં કાર્યો કરો

હું રસ્તે રઝળતી વારતા

- અચના પટેલ

આપણે નસીબદાર છીએ કે આપણને માનવજાત તરીકે જન્મવાનો મોકો મળ્યો છે. આ ઉપરથી આપણે એટલું તો ચોક્કસ કહી શકીએ કે ભગવાન આપણને મનુષ્ય જન્મ આપીને પહેલી પરીક્ષા લીધી છે. આ મનુષ્ય જન્મમાં આપણે પાસ થઇશું કે નાપાસ એ તો સમય જ બતાવશે. આપણે સવારે જયારે જાગીએ છીએ ત્યારે એક નવો જન્મ મળ્યો છે એવો અનુભવ કરીએ છીએ. આ ધરતી ઉપર મનુષ્ય રૂપમાં જન્મ લીધા પછી આપણી એક જ ફરજ છે આ જન્મ સારામાં સારા કામ કરી સમાજને કંઇ સારી દિશામાં લઇ જઈએ. ભગવાન આપણી પાસે એટલી જ અપેક્ષા રાખે છે. ભગવાન કયારેય એવું નથી કિધું કે તમે મારી પૂજા કરો, ભજન કરો, મને વિનંતી કરો, મારી મૂર્તિ સામે મીઠાઇઓ, કપડાં નહીં મૂકો તો ચાલશે.

ભગવાન આગળ આપણે જે વસ્તુઓ મૂકીએ છીએ એ તો આપણા મનની શાંતિ માટે હોય છે. પણ આપણે તો એવું માની લઇએ છીએ કે આ બધી વસ્તુઓથી ભગવાન પ્રસન્ન થઇ જશે. તમે વિશ્વાસ રાખજો કે એનાથી ભગવાન કદાપિ પ્રસન્ન થતા નથી. તથા જે કાર્ય કરવા છે તેના નિવારણમાં ચોક્કસ મદદ મળી શકે છે. પરંતુ ભગવાનને જ ખુશ રાખવાની બાબતમાં લાગે વળગે છે. ત્યાં સુધી એક જ વાત મહત્ત્વીની છે એ આપણને જે અમૂલ્ય માનવ જીવન મળ્યું છે. તેનો આપણે કયાં અને કેવી રીતે ઉપયોગ કર્યો? બસ, આ જ એક પ્રશ્ન છે. આપણને આ જીવન આપવામાં આવ્યું છે, તો વિશ્વાસ રાખજો કે ભગવાને પોતાની અમૂલ્ય સંપત્તિ આપણને સોંપી દીધી છે. ભગવાનના ખજાનામાં આનાથી વધારે મોટી સંપત્તિ બીજી કોઇ નથી.

વડીલો અને મિત્રો તમે થોડુંક વિચારો કે મનુષ્ય જીવનથી શ્રેષ્ઠ બીજ઼ું શું હોઇ શકે? તમે બીજા પ્રાણીઓ તરફ નજર કરો. તેઓ નિર્વસ્ત્ર ફરે છે, કોઇને ખાવાનું ઠેકાણું નથી, તેઓ ગમે ત્યાં રખડે છે, બોલી શકતા નથી કે લખી શકતા નથી, પરંતુ આપણને તો બધી જ સુવિધાઓથી ભરપૂર જીવન આપવામાં આવ્યું છે. ભગવાન ઇચ્છે છે કે આપણે તેનો સારામાં સારો ઉપયોગ કરી બતાવીએ. હવે આપણા મનમાં એક પ્રશ્ન થાય કે સારો ઉપયોગ કઇ રીતે થઇ શકે? તો સાંભળો તેના બે જ સારા ઉપયોગ છે. એક તો પોતાને એવા બનાવો કે જેને સાચા અર્થમાં માણસ કહી શકાય. બીજાઓ સામે આપણે એવા ઉત્તમ ઉદાહરણ રૂપે રજૂ થવું જોઇએ કે આપણને જોઇને બીજા લોકોને દિશા મળે.

ભગવાને આપણને આ વિશ્વરૂપી બગીચામાં આપણને કામ કરવા માટે મોકલ્યા છે. આપણે પણ એક સારા માળીની જેમ કામ કરી બતાવીએ. ભગવાનને સાથીઓની જરૂર છે. એન્જિનિયરોની જરૂર છે. જેથી તેઓ તેમના આટલા મોટા બગીચામાં સુવ્યવસ્થા જાળવવામાં મદદ કરી શકે. એટલા માટે જ તો તેમને આપણને મદદ કરવા માટે પૈદા કરવામાં આવ્યાં છીએ. આપણને જન્મ આપવા પાછળનું કારણ એ છે કે આપણે શ્રેષ્ઠ જીવન જીવીએ એને ભગવાનના કામમાં મદદ કરીએ. આ માટે આપણે શું કરવું જોઇએ? સામાન્ય રીતે આપણે કામની વાતો ભૂલી જઇએ છીએ. અને નકામી વાતોને યાદ રાખીએ છીએ. આપણે સવારે ઊઠતાં જ પથારીમાં પડ્યે પડ્યે એવું ધ્યાન કરવું જોઇએ કે આજે મારો નવો જન્મ થયો છે. મને એટલી મોટી સંપત્તિ મળી છે કે તેની સરખામણીમાં બીજા કોઇ પ્રાણીઓને એવી ચીજ મળી નથી. તમે પોતાને સૌભાગ્યશાળી માનો. એવો અનુભવ કરો કે મારા જેવો ભાગ્યશાળી બીજો કોઇ નથી. આપણે અભાવ, ચિંતા તથા મુશ્કેલીઓ વિચારીએ છીએ. પરંતુ કયારેય આપણે એવું નથી વિચારતા કે આપણે ખૂબ શક્તિશાળી છીએ. ભગવાને આપણને આટલું મોટું જીવન આપ્યું છે. તેથી આપણે આપણા ભાગ્યની પ્રશંસા કરો. તેની સાથે બીજી પણ એક વાત ધ્યાનમાં રાખો. તમે એવી યોજના બનાવો, જેનાથી આ જીવનનો સારામાં સારી રીતે ઉપયોગ કરી શકાય.

આવું જીવન જીવવા માટે એક પ્રયોગ કરવો જોઇએ. આપણે જયારે સવારે ઊઠીએ છીએ ત્યારે યાદ રાખવું કે બસ, મારા માટે આ એક જ દિવસનું જીવન છે. અને આજનાં દિવસને હું વધારેમાં વધારે સારી રીતે જીવીશ. આટલા ક્રમને દૈનિક જીવનમાં જોડી દઇને જો રોજ એ પ્રમાણેનું જીવન જીવવામાં આવે, તો તમારી આખી જિંદગીને સારી બનાવી શકો છો. દરરોજ એક દિવસનો સંકલ્પ કરવાનો અર્થ થાય છે આખી જિંદગીને સુવ્યવસ્થિત બનાવી દેવી. દરરોજ સવારે ઊઠીને એવું ધ્યાન કરજો કે 'દરરોજ નવો જન્મ અને દરેક રાત્રે નવી મોત છે.' આ સૂત્રને સવારથી સાંજ સુધી યાદ રાખો. આના માટે એક ટાઇમ ટેબલ બનાવી દો કે તમે આજે શું કરશો, કેવી રીતે કરશો અને શા માટે કરશો? તમે જેક્રિયા કરો છો એની સાથે તમારું ચિંતનને જોડી દેજો. જયારે ચિંતન અને ક્રિયાને એકબીજાની સાથે જોડી દેવામાં આવે ત્યીરે એક સમગ્ર સ્વરૂપ બની જાય છે. આપણે શરીરથી કામ કરતા હોઇએ પણ એ કામનો કોઇ ઉદ્દેશ્ય ન હોય એ કામ નકામું સાબિત થાય છે.

વાચક મિત્રો, તેથી સવારે ઉઠતાંની સાથે તમે તમારા જીવનની પ્રશંસા કરો. મનુષ્યજીવન બદલ ગર્વ અનુભવો અને સવારથી સાંજ સુધીનું એક એવું ટાઇમ ટેબલ બનાવો કે જેને આદર્શવાદી કહી શકાય. તેમાં ભગવાનની પણ ભાગીદારી રાખો. તમારી દિનચર્યા એવી બનાવો કે જેમાં તમે તમારું અને તમારા પરિવારનું પાલનપોષણ કરી શકો. સાથેસાથે તમને પોતાને આત્મસંતોષ થાય અને તમારા ભગવાન પ્રશન્ન થાય એવાં કાર્યો કરો. દરરોજ કંઇક એક સેવાકાર્ય કરો. આપણા જીવનની મહત્ત્વની જે બાબતો છે. તેને સૂતા પહેલાં જો યાદ કરો તો બીજી બધી નકામી ઝંઝટોથી તમે બચી જશો. વ્યસ્ત માણસ એક નક્કી લક્ષ્યની પાછળ મંડ્યો રહે છે. આમ પણ કહેવાયું છે કે ખાલી મગજ શૈતાનની દુકાન છે. તેથી તમે એવું વ્યસ્ત ટાઇમ ટેબલ અને કાર્યક્રમ બનાવો અને તેનો અમલ કરો કે જેથી તમારા જીવનમાં કોઇ ખરાબ પ્રવૃત્તિને પ્રવેશ ન મળે. સતત નિરીક્ષણ કરતા રહો કે સવારે જે આયોજન કર્યું હતું તે પ્રમાણે સારી રીતે કાર્ય થઇ રહ્યું છે કે નહીં. તમારા ટાઇમ ટેબલમાં વિશ્રામનો સમય પણ નક્કી કરો. વિશ્રામનો સમય ચોક્કસ હોવો જોઇએ. સવારે જે રાતે તમે એક દિવસના જીવનનો નિર્ણય કર્યો હતો એ જ રીતે સાંજે તે દિવસની ભૂલો અને સફળતાઓની સમીશ્રા કરીને તમે બીજા દિવસથી તૈયારી કરી શકો છો કે કાલે મારે કેવું જીવન જીવવું છે? જો સૂતી વખતે બીજા દિવસનો નિર્ણય કરી લેશો, તો થોડી મુશ્કેલી પડળે. તેથી દરરોજ સૂતી વખતે ઊંઘના અર્થાત્ મૃત્યુના ખોળામાં જતી વખતે એવો વિચાર કરો કે હવે હું આ સંસારમાંથી વિદાય લઇ ભગવાનને ત્યાં જઉં છું. એ સ્થિતિમાં ત્યારે શું કરવું જોઇએ? સંસાર પ્રત્યેનો મોહ ઓછો કરવો જોઇએ.

ભગવાન કયારેય એવું નથી કિધું કે તમે મારી પૂજા કરો, ભજન કરો, મને વિનંતી કરો, મારી મૂર્તિ સામે મીઠાઇઓ, કપડાં નહીં મૂકો તો ચાલશે

લેખકે આ પુસ્તકમાં ખાસ કરીને દલિત સાહિત્ય અને દલિત ચળવળમાં ભાગ્યે જ ચર્ચાયેલાં પણ પોતાના ક્ષેત્રોમાં ભારે નામના મેળવનાર કલાકાર, કસબીઓના વ્યક્તિ ચિત્રો ખુબ જ સહજ કહી શકાય એ રીતે આપ્યા છે

શબ્દ સમીપે

મન જળને ડહોળી સત્ય અને તથ્યને ઉજાગર કરવાનો પ્રયાસ

- નટવર હેડાઉ

જયારે વ્યવસાય, શોખ, ફરજના ભાગરૂપે કે બસ એમ જ મનમાં આવ્યું ને આપણે આપણા વિચારોને કાગળ પર ઉતારવાનું કામ કરતા હોઈએ છીએ. તેમાં અનેક વ્યક્તિઓ, પ્રસંગો અને અભ્યાસનો નિચોડ અનાયાસ આવી જતો હોય છે. આવા વિચાર ગુચ્ચોમાં અભ્યાસ લેખ, અવલોકન, અહેવાલ એ બધું સ્વાભાવિક પણે આપતું હોય ત્યારે તે વ્યક્તિ એ સામગ્રીને જેમ છે તેમ એટલે કે યથાતથ સંકલન કરી સંપાદિત કરીને પુસ્તક રૂપે રજૂ કરે તો તેમાંથી સળંગ રીતે પસાર થતાં તેના ચોક્કસ વિચારો અને આંતરમનના પ્રવાહોને જાણવાનો વાચકને મોકો મળતો હોય છે. જે ગમી જાય તેવો હોય છે.

કંઈક ઈચ્છા થાય અને લખાઈ જાય એ રીતે ખુબ જ સહજ રીતે લખતા પત્રકાર-લેખક નટુભાઈ પરમારનું પુસ્તક 'યથાતથ' જોતા એમ લાગે છે કે આ પુસ્તકનાં છ જેટલા અભ્યાસ લેખ ભલે સામયિક માટે લખાયા હોય પણ તેમાં દલિત વિચારધારા સળંગ વહેતી આપણે જોઈ શકીએ છીએ. જે લેખોના ક્રમ અને વિષય ને જોતાં અનુભવી શકાય છે. જેમ કે, દલિત સાહિત્યમાં સૌરાષ્ટ્રનું પ્રધાન, જન્મે એ-દલિત સર્જને સવાયા દલિત : પ્રવિણ ગઢવી, કિશન સોસાની કવિતામાં દલિત તત્ત્વ, ૬૦૦૦ થી વધુ ભક્તિ રચનાઓ ગાનારા ભજનિક હેમંત ચૌહાણ, મંદ છે ગતિ, દલિત સાહિત્યના આંદોલનની અને રામજીભાઈ વાણીયા : બેડી બંદરનું પાણીદાર મોતી. અહીં આપણને લેખકની દલિત સાહિત્ય વિષેની સાચુકલી ચિંતા અને નિસ્બત જણાઈ આવે છે.

આ પુસ્તકમાં આઠ વિભાગો અને ૨૫ લેખોમાં દલિત સાહિત્ય અને સાહિત્યકારો, દલિત કલાકારો અને કર્મશીલોની વાત જુદા જુદા સ્વરૂપે નટુભાઈ એ કરી છે. તેને પ્રસ્તાવનામાં ચંદુ મહેરિયા કહે છે તેમ કયાંક ઝીણી નજરે તો, કયારે કચકચાવીને, કયાંક નિરાંત જીવે તો કયાંક ઉભડક, મોત ખાતર તો કયાંક પૂરી ગંભીરતાથી, કયાંક નિરપક્ષ રહીને તો કયાંક પૂરતી જાતને જોડીને કલમ ચલાવી છે.

લેખકે અહીં પુસ્તક સમીક્ષાઓ પણ આપી છે તોમાં પ્રવિણ ગઢવી અને કિસાન સોસાના સમગ્ર દલિત સાહિત્ય વિશેના લેખો, રાકેશ મકવાણાના લેખ સંગ્રહ 'એક પથ્થર તો તબિયત સે ઉછાલો' અને ડૉ. કેસર મકવાણાનો વિવેચન સંગ્રહ 'પરિમિત', સફાઇ કામદાર કવિ

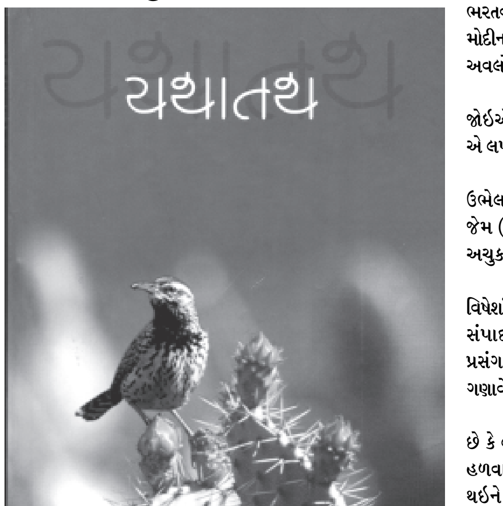

ભરતવાળાથી લઈને મુખ્યમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીના 'સમરસતા' વિશેના પુસ્તકનાં અવલોકનો આપણને અહીં મળે છે.

નટુભાઈના લેખોની ભાષાશૈલી જોઈએ તો 'નિસ્બત' વિશે લખતાં એ લખે છે કે -

'કોઈ મહેલના પ્રવેશદ્વાર પર ઉભેલા બે ભાલાધારી દ્વારપાળોની જેમ (નિસ્બતનો સંપાદકીય) મને અચુક રોકે છે.

શબ્દ સૃષ્ટિના દલિત સાહિત્ય વિષેશાંક અંગેના ભોળાભાઈ પટેલના સંપાદકીય ને તેઓ 'એક માત્ર પ્રસંગને આધારે ટચુકડો પ્રાસંગિક' ગણાવે છે.

આવા ઉદાહરણો જોતાં લાગે છે કે લેખક કયાંક આકરા, કયાંક હળવા અને કયાંક પુરેપુરા ફિદા થઈને લખે છે, અને તેને અનુરૂપ ભાષા પ્રયોજે છે.

આંબેડકર વંદના અને પત્ર-

● અનુસંધાન છઠ્ઠા પાને

આજના દિવસનો મહિમા

- ભાનુપ્રસાદ એસ. દવે

૨૩મી જુલાઇ

● ૧૮૫૬ - સ્વરાજય મારો જન્મસિધ્ધ હક્ક છે એ ઐતિહાસિક વિધાન દ્વારા રાષ્ટ્રવ્યાપી ભાવનામંત્ર આપ્યો. ભારતની આઝાદી, ક્રાંતિના પિતા સમાન બાળગંગાધર ટિલકનો જન્મદિન.

● ૧૯૫૨ - ઇજિપ્તનો સ્વાતંત્ર્યદિન.

● વિશ્વવિખ્યાત "સાલાર જંગ મ્યુઝિયમ" માટે પંડિત જવાહરલાલ નહેરૂ એ હૈદરાબાદમાં ભૂમિપૂજન ૧૯૬૩.

● ડો. રોબર્ટ કોચે આજે જાહેરાત કરી હતી કે લ્યુબોનિક પ્લેગ માત્ર ઉંદરોને કારણે થાય છે.

ગામમાં અને આજુબાજુના પંથકમાં ચોરેચૌટે સોનલબા અને અમુની ચારિત્ર્યહીનતાની વાતો ચર્ચાવા લાગી, આથી દેવુ ચોધાર આંસુએ રડી પડ્યો ને હીબકાં ભરવા લાગ્યો

પરણેતરની પ્રીત

(સામાજિક ધારાવાહિક : પ્રકરણ-૨૫)

- જયંતીલાલ મકવાણા

(ગતાંકથી આગળ...)

કંકુના ગાલ પર તમાચો મારતા લીલા અને લાભુ સ્તબ્ધ થઈ ગઈ ને પછી આવેશમાં આવી ગગજીને કહેવા લાગી ''ગગજી, અમુ તારા મોઢામાં રોટલાનાં બે બટકા મુકી ખવરાવતી તે તું ભૂલી ગયો!''

આથી ગગજી નખશિખ ગુસ્સે થઈ ગયો ને બોલી ઉઠ્યો, ''આને પ્રેમલીલા ન કહેવાય તો શું કહેવાય?''

''અરે કંકુ ભાભી, પાણી વાળતા હું કયારામાં લપસી પડેલ આથી કાંડામાથી મારો હાથ ઉતરી ગયેલ, હું ખાઈ શકતો નહિ એટલે મારી બહેજ જેવી અમુભાભી''

મને પ્રેમથી હસતા હસતાં ખવરાવતી એ પાપ કહેવાય? તમે કાગનો વાઘ કરી દેવાભાઈની કાનભંભેરણી કરી ઉશ્કેરી કોઈની જિંદગી બરબાદ કરી ઘર ભંગાવશો!'

ગગનજીના શબ્દો સાંભળતા દેવાને લાગ્યું કે આ બાબતમાં ગગનજી નિર્દોશ લાગે છે!'

પછી દેવા પર આક્રોશ કરતાં ગગજીએ કહ્યું 'દેવાભાઈ, અમુભાભી તો મારા બહેન સમાન છે આટલા વર્ષોથી અમે બાપ - દીકરાએ તમારા ખેતરમાં કાળી મજૂરી કરી અન્ન પેદા કર્યું. અમારા પેટ ભર્યા, ઘરની બહેન દીકરી ઉપર ઊંચી નજર કરીને જોઈએ તો ધરતી ફાટી જાય સમજયાં.'

'ગગજી તું કદાચ નિર્દોષ હોઈશ પરંતુ આ મુખીના ઘરની આબરૂનો સવાલ છે.' દેવાએ કહ્યું.'

'અરે દેવાભાઈ, આ ગામની ઉતાર સ્ત્રીઓના કાન ફૂંકવાથી તમે મારા પર હાથ ઉપાડ્યો, તમે માર્યો એનું દુઃખ નથી. પરંતુ ચારિત્ર્યની વાત ઉપર હાથ ઉપાડ્યો, એના કરતાં મને ગોળીએ દીધો હોત તો સારું હતું. હવે તો અમારે બાપ દીકરાને આ ગામમાં રહેવુંય ભારે પડશે! બોલતાં બોલતાં ગગજી ચોધાર આંસુડે રડી પડ્યો.

ગગજીના વેધક શબ્દો સાંભળતા કંકુ, રૂપા અને લાભુ મૌન થઈ નતમસ્તકે ચુપચાપ રામસંગભાઈના ખેતર તરફ ચાલવા લાગીને જતા જતા બોલી, 'દેવાભાઈ આ કપટી ગગજીની વાત પર તમે ભરોસો ના રાખતા અમે ત્રણેય ગગજીની પ્રેમ ચેષ્ઠાઓ નજરો નજર જોયેલ છે.

'ખરે લાભુડી, અમુ ભાભી મને મોંઢામાં રોટલાના બટકા મુકી ખવરાવતી હતી. એ સિવાય કઈ પ્રેમ ચેષ્ઠાઓ જોઈ, બોલતા બોલતા ગગજી હાથમાં ધારિયું લઈ ખોટો આરોપ નાખનાર કંકુને મારવા દોડ્યો ને બોલી ઉઠ્યો, 'કંકુ, જરા મોં સંભાળીને મર્યાદામાં રહીને બોલ જે નહિતર આજ તારું છઠ્ઠીનું ધાવણ કાઢી નાખીશ! આજે આ ધરતી લોહીથી રંગાઈ જશે સમજી!'

ગગજી અને કંકુ વચ્ચે ચકમક ઝરવા લાગી અને ઝગડો આગળ વધતા ખૂન થઈ જાય તેવી પરિસ્થિતિ સર્જાતા દેવો હબકી ગયો અને દોડીને ગગજીના હાથમાંથી હથિયાર લઈ લીધુંને તેને શાંત કર્યો.

ગગજીને ઓરડીમાં બેસાડી દેવો રામસંગભાઈના ખેતર તરફ ગયો. કંકુ, લાભુ અને લીલા ઝાડના છાયે બેસી આ ઉપજાવેલ છળ કપટને પ્રપંચ ભરેલા બનાવનો ઉકેલ લાવવા મસલત કરી રહી હતી. ત્યાં દેવો તેમની પાસે પહોચ્યોને કહ્યું , 'કંકુ ભાભી, અમુની ચારિત્ર્યની વાતથી વાતાવરણ વધારે વણશે અને મારી પત્ની બદનામ ન થાય તે માટે સાચી ઘટના બની હોય તે મહેબાની કરીને કહી દો!'

'દેવાભાઈ, તમને સ્ત્રી ચરિત્ર વિશે કંઈ ખબર ન પડે. તમે નહીં પરંતુ દુનિયામાં કોઈ સ્ત્રીને ઓળખી શક્યું નથી અને ભવિષ્યમાં ઓળખી પણ નહિ શકે! પુરુષથી ચારિત્ર્ય બાબત કોઈ ભૂલ થઈ ગઈ હોય તો તેને હાવભાવ ઉપરથી તે પકડાઈ જાય છે. પરંતુ સ્ત્રી ચરિત્ર એવું છે કે તેના છળ પ્રપંચ અને હાવભાવમાં પોતાનો પતિ પણ તેની સ્ત્રીને કળી શક્તો નથી એટલે અમે ગમે તેટલી અમુ અને ગગજીના પ્રેમ પ્રકરણની ચર્ચા તમારી સાથે કરીશું પણ તે હકીહક તમારા મગજમાં નહિ ઉતરે સમજયા!'

'નહિ ભાભી હું એટલું તો માનું છું કે અમુ પવિત્ર સ્ત્રી છે.'

'દેવાભાઈ, હવે તમે તમારી પત્નીને પવિત્ર જ માનતા હોય તો હવે અમારે તમારી સાથે આ પ્રેમ પ્રકરણની કોઈ ચર્ચા કરવી નથી.' કંકુએ કહ્યું.

દેવાને લાગ્યું કે, આ બાબતમાં ઊંડા ઉતરવું તે કાદવને ડહોળવા જેવું થશે કારણ સ્ત્રીના મનને કળી શકાય નહિ! હોઈ શકે કે કંકુભાભી ખોટા હોય! પરંતુ આ કળિયુગમાં કોઈ કોઈનું સુખ દેખી શકતા નથી. ભૂલથીયે આવી સ્ત્રીનો સંગ ન કરાય. તેમનો સંગ સદા દુઃખ આપનારો જ હોય છે. આવી દુષ્ટ સ્ત્રીઓના હૃદયમાં બહુ અધિક સંતાપ રહે છે. તથા પારકું સુખ-સંપત્તિ જોઈને સદા બળતા રહે છે. આવી સ્ત્રીઓ બીજાની નીંદા સાંભળતા આનંદ અનુભવતાં હોય છે. કારણ વિના સર્વ કોઈ સાથે વેર કર્યા કરે છે. આથી બનેલી ઘટનાને

● અનુસંધાન છઠ્ઠા પાને